

Over onderwijsbaronnen en zelfbenoemde zaakwaarnemers

In eerdere VON-info's heeft het VON-bestuur bericht over zijn beraadslagingen over de plannen die bestaan – onder andere op het Ministerie van OC&W – om een *Beroepsstandaard* voor leraren te ontwikkelen en om een *Register* voor leraren in te richten. (Zie voor een uiterst beknopte maar ter zake doende inhoudelijke samenvatting van die plannen het redactioneel van Herman Giesbers in dit nummer van *Moer*.) Uit die bestuursberichtgeving kan blijken dat het bestuur – evenals Herman Giesbers – in het algemeen niet staat te trappelen van enthousiasme over die plannen: een beroepsstandaard kan de autonomie van docenten op onaanvaardbare wijze aantasten, maar ook de bestaande pluriformiteit onder moedertaaldocenten (Giesbers geeft daar concrete en heel voor de hand liggende voorbeelden van); een register schept 'tweederangs' docenten. Een overheid voor wie het onderwijs 'een voorwerp van aanhoudende zorg' is, kan daar toch niet op uit zijn? Het VON-bestuur is over deze kwesties nog lang niet 'uitgediscussieerd': er zijn bestuursleden die, als aan bepaalde (of aan strikte!) voorwaarden wordt voldaan, nog wel wat 'goeds' in de geventileerde ideeën kunnen ontdekken, maar er zijn er ook die er faliekant tegen zijn en niet van plan zijn overstag te gaan.

Er is alle aanleiding de sluimerende bestuursdiscussie op korte termijn weer op te raken. Bij de stukken voor de vergadering van 11 september 1997 van het Platform voor Vakinhoudelijke Verenigingen in het Voortgezet Onderwijs (PVVVO) zaten tenminste twee verontrustende teksten. De ene is een notitie van de Stuurgroep Beroepskwaliteit Leraarschap (gedateerd september 1997) met de (voor sommigen) ominieuze titel *Leraar moet je willen blijven worden* en de omvangrijke ondertitel *Advies aan de Minister van On-*

derwijs, Cultuur en Wetenschappen en de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij inzake een beroepsstandaard, register en beroepsgroep van leraren. Het stuk telt 26 pagina's met de voettekst: 'concept advies versie 7.0 dd 26-8-97'.

Het tweede stuk heeft genoeg aan de helft van dat aantal pagina's; het heet *Naar een beroepsstandaard voor leraren*. De auteurs zijn Frank Jansma, Theo Wubbels en Bob Koster; de 'uitgever' is het Interfacultair Instituut voor lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievoordigheden.

Eerst maar eens even over die Stuurgroep: waar komt die eigenlijk vandaan? De eerste zinnen van het 'Ten geleide' maken dat duidelijk. In april 1996 'formeert zich een werkgroep'; meestal stelt iemand of een orgaan een werkgroep in, maar deze formeerde zich, curieus genoeg, zelf! Het onderwerp waarmee deze 'zichzelf geformeerde' werkgroep bezig ging, is 'Beroepskwaliteit Leraarschap'. Een werkgroep moet leden hebben en die blijken opeens 'vanuit' een organisatie deel te nemen (al blijven de implicaties van dat deelnemen 'vanuit' in het ongewisse):

- het Ministerie van OC&W;
- Onderwijsvakorganisaties;
- Forum Vitaal Leraarschap.

Vervolgens blijkt die 'zichzelf geformeerde' werkgroep toch minder spontaan en vitaal als zich eerst liet aanzien. Allereerst had ze een coördinator nodig: dat werd Forum. En ze mocht zich dan zelf geformeerd hebben, toch blijkt ze 'voort te spruiten uit de behoefte eerdere activiteiten op het gebied van de ontwikkeling van een beroepscode door de Onderwijsvakorganisaties te verbreden'. Wie die behoefte voelde, blijft overigens onuitsproken.

Maar dan keert de vitaliteit terug: de groep 'geeft zichzelf de opdracht na te gaan of

- de idee van een beroepsstandaard voor leraren door de beroepsgroep zelf belangrijk wordt gevonden en inhoud kan worden gegeven;
- een conceptueel kader kan worden ontwik-

keld, waarin een rol zichtbaar is voor de beroepsgroep in zelfregulering van zijn beroepskwaliteit;

- een projectplan kan worden ontwikkeld met betrekking tot beroepsstandaard, een beroepsvereniging en registratie van leraren, waarmee de werkgroep denkt te kunnen werken in een volgende projectperiode'.

En de vitaliteit blijft: nog geen negen maanden later 'wordt op een symposium geconcludeerd (door wie? – schr.) dat op deze drie vragen een positief antwoord is gegeven'.

De zelfformatielust blijkt niet geblust: al in januari 1997 'formeert zich een Stuurgroep'. Als extra 'zuurstof' voor deze 'zelfontbranding' geldt kennelijk 'een initiatief van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen' waardoor een 'intentie', neergelegd in een 'slotverklaring' van het al eerder genoemde symposium, 'gestalte krijgt'; die gestalte '(stimuleert) de uitvoering van het project' en '(maakt)' de uitvoering 'mogelijk'. (Gooi maar in mijn pet!) Deze Stuurgroep heeft natuurlijk óók leden nodig:

- 'het Ministerie van OC&W;
- de (vice)voorzitters van de onderwijsvakorganisaties (ABOP, NGL, PCO en KOV);
- de Voorzitter van Forum;
- de Voorzitter van het Platform VVVO.'

'Deze groep krijgt de taak (van wie? – schr.) een advies voor te bereiden met betrekking tot de beroepskwaliteit van het leraarschap. Aanbieding van dat advies aan de Bewindlieden van OC&W en LN&V dient zo mogelijk in het najaar van 1997 te geschieden.'

Wie een beter voorbeeld kent van zelfbenoemde zaakwaarnemers die zich van nog verhullender taal bedienen, moet zich snel melden. Geen wonder dat Herman Giesbers uit de producten van deze zelfbenoemde zaakwaarnemers een 'paternalistische spruitjeslucht van de ergste Postbus 51-spotjes' opsnuift.

Verhullend taalgebruik is hét kenmerk van dit stuk, althans in die delen waarin een poging ondernomen wordt het onderwerp

waarmee de stuurgroep zich bezighoudt te legitimeren ('Voorwoord', 'Ten Geleide', 'Beroepsvorming en kwaliteit' en 'Opnieuw: de rol van de leraar'). Een paar voorbeelden (die met vele andere zijn aan te vullen):

- Een breed gedragen gevoel dat aandacht voor de beroepskwaliteit van het leraarschap van groot belang is;
- In het onderwijs leeft de gedachte dat het de hoogste tijd is (...);
- De tijd gaat dringen, zo wordt het gevoeld.

Kortom: de Stuurgroepleden trachten zich als wijlen de baron van Münchhausen aan hun eigen haren uit het moeras te trekken. Tekennend in dezen is dat de Stuurgroep enerzijds opmerkt dat 'de meeste leraren (het) een goed idee vinden dat er door de beroepsgroep zelf kwaliteitseisen worden vastgelegd', maar tegelijkertijd ook moet vaststellen dat 'toch (...) op dit moment ('maar' zou ik willen toevoegen – schr.) zo'n 40 procent van de leraren de beroepsstandaard ook gebruiken (wil) voor een minder vrijblijvende, meer controlerende en toetsende functie.' En dat laatste is precies waar de Stuurgroep op aanstuurt. Geen wonder dat ze zich dan ook op allerlei plaatsen de opdracht geeft 'draagvlak te creëren'.

Bekwaamheid in 'management by speech' kun je de Stuurgroep niet ontzeggen. Een voorbeeld. Het 'Voorwoord' van het conceptadvies opent met de zin 'Het advies (...) is tot stand gekomen in eendrachtige samenwerking van personen, die instituties vertegenwoordigen, die elk vanuit verschillende verantwoordelijkheden het leraarschap benaderen.' Het voorwoord eindigt met de mededeling: 'De samenwerking is buitengewoon constructief geweest ondanks de vele heikele punten, die in discussies naar voren kwamen. Hartelijk dank daarvoor!'

Maar die constructieve samenwerking heeft kennelijk niet lang standgehouden. Gedateerd 4 september 1997 arriveerde een brief met bijlagen van de voorzitter van het Platform VVVO. De brief meldt:

'Inmiddels is door de bonden binnen de Stuurgroep Beroepsstandaard bezwaar aangekend tegen een al te definitief eindbeeld

voor de organiserende instantie, te weten een Beroepsvereniging van Registerleraren.'

Dat nu is wel erg eufemistisch geformuleerd gelet op de vele veranderingen, die in de 'harde' delen van het advies – te weten *Aanbevelingen* en *Op weg naar een beroepsgroep van leraren* – aangebracht zijn. Versie 7.0 van dinsdag 26 augustus 1997 bevatte de *Aanbeveling* – getuigend van het megalomane denken van de Stuurgroep –:

De Minister draagt de uitvoering van zijn grondwettelijke zorgplicht voor de kwaliteitsbewaking van het beroep van leraren binnen een periode van drie jaar over aan een Beroepsvereniging van Registerleraren.

In hetzelfde tijdsbestek omschrijft de Minister middels wet- en regelgeving de rol en verantwoordelijkheid van een dergelijke beroepsvereniging in het vigerende onderwijsstelsel in relatie tot de verantwoordelijkheden van andere belanghebbenden die onder meer betrokken zijn bij het opstellen van beroepsprofielen en ontwikkeling van startbekwaamheidseisen.

In de versie 08 van maandag 2 september 1997, nog geen week later, heet het:

De Minister van OC&W geeft de beroepsgroep bevoegdheden ten aanzien van de kwaliteit van de beroepsuitoefening van leraren met inachtneming van de verantwoordelijkheden van overheid en bevoegde gezagen.

Je hoeft geen jurist te zijn om een gegrond vermoeden te krijgen dat dit een drastische inperking betekent van wat de Stuurgroep eerst voor ogen stond.

Aanbeveling 5 uit versie 7.0, over de oprichting van een Beroepsvereniging van Registerleraren en de overdracht van ministeriële bevoegdheden daaraan, is in versie 8.0 geheel verdwenen. Dus niet een wat minder definitief eindbeeld; gewoon helemaal weg. Ook aanbeveling 7 en 8 waarin aan het voorziene Samenwerkingsorgaan Beroepskwaliteit Le-

raarschap (SBL), de opvolger van de Stuurgroep, grote macht werd toegekend, blijken gesneuveld en vervangen door de veel minder vergaande aanbeveling:

6 In een periode van drie jaar ontwikkelt het SBL voorstellen met betrekking tot vormgeving van de toekomstige structuur. Het streven is gericht op het scheppen van mogelijkheden voor een rechtstreekse betrokkenheid van alle beroepsbeoefenaren bij deze structuur.

Ook in hoofdstuk 3.1 is elke im- of expliciete verwijzing naar een beroepsvereniging vervalten, ondanks de triomfantelijke bewering in versie 7.0 – die kennelijk in 8.0 blijft staan – dat '90 procent van de respondenten' in een of ander onderzoek vinden 'dat een beroepsvereniging van leraren betrokken moet worden bij de samenstelling van de beroepsstandaard'. Hoezo draagvlak creëren?

Eén conclusie dringt zich op: de zelfbenoemde zaakwaarnemers lijken in hun fervente streven naar hun paternalistisch en bureaucratisch ideaal het zicht op de werkelijkheid verloren te hebben. Te vrezen valt dat dat niet alleen geldt voor de verkeerde inschatting van de constructieve bijdrage van de vakorganisaties. De Stuurgroep heeft onderzoek laten doen naar ervaringen met een beroepsstandaard in het buitenland. Daaraan ontleent ze de volgende inzichten:

'Ervaringen in het buitenland hebben geleerd dat het van essentieel belang is bij de vormgeving van welke vorm van zelfregulering ook de leraren direct en vanaf het begin te betrekken. Laat men dat na, dan ontstaan er in een later stadium ernstige, niet zelden onoverkomelijke problemen in de hantering ervan. Ook al lijkt die constatering op zichzelf niet verbazingwekkend, het is kennelijk noodzakelijk hem telkens te herhalen: «zonder mij, over mij» is voor niemand prettig en voor zichzelf respecterende professionals onaanvaardbaar.'

De implicatie van deze uitspraak moge duidelijk zijn: de Stuurgroep neemt van zichzelf aan dat ze 'de' leraren 'direct en vanaf het begin'

bij haar idiote zelotenwerk heeft betrokken. Moest het Platform VVVO zijn platformfunctie begin dit jaar onverhoeds, op basis van een krakkemikkige argumentatie en via een nog krakkemikkerige procedure opgeven en een vereniging worden om de Stuurgroep via de mythe van de vertegenwoordigende inspraak te kunnen laten geloven dat ze niet 'zonder mij, over mij' te werk is gegaan?

Eén uitspraak van de Stuurgroep zouden VON-ners met hun traditie van verzet tegen hegemoniale machten als waarschuwing boven hun bed hangen.

(Beroepsvorming) bevordert een kwaliteitscultuur en vermindert de verzetscultuur, die soms in het onderwijs te bespeuren valt.

De VON is in ieder geval gewaarschuwd en het bestuur op zijn qui-vive.

Jan Sturm